

دانشگاه پیام نور

پایان نامه

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

در رشته حسابداری

مرکز بهشهر

عنوان پایان نامه:

کیفیت سود در عرضه عمومی اولیه سهام

استاد راهنما:

دکتر سیدحسین صالح نژاد

استاد مشاور:

دکتر عبدالکریم مقدم

نگارش:

مجتبی ملازاده

مرداد ۱۳۸۹

دانشگاه پیام نور

پایان نامه

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

در رشته حسابداری

مرکز بهشهر

عنوان پایان نامه:

کیفیت سود در عرضه عمومی اولیه سهام

استاد راهنما:

دکتر سیدحسین صالح نژاد

استاد مشاور:

دکتر عبدالکریم مقدم

نگارش:

مجتبی ملازاده

مرداد ۱۳۸۹

تقدیم بہ والدین عزیزم کہ:

بی فرد و بی منت یاریم رسانند و در ہمہ سخطہ ناکنارم بودند.

کجک کردنتا مشکلات را سپری نمایم و در تحصیلاتم موفق باشم.

خداوند متعال را سپاس می‌گویم که همواره عنایتش را در همه عرصه‌های زندگی ام،
بخصوص در زمینه کسب علم شامل عالم کرده است.
او را سپاس بخاطر هستی که به من داده و بخاطر تمام نعمت‌های بی‌اتهایش.

چکیده

موضوع مدیریت سود، حوزه‌ی وسیعی از تحقیقات در مورد سود را دربر می‌گیرد. و یکی از نقاط مهم این فرایند، مدیریت سود در شرکت‌هایی می‌باشد؛ که در مرحله وارد شدن به بورس و عرضه اولیه سهام به عموم هستند.

این تحقیق، در زمینه‌ی کیفیت سود در زمان عرضه عمومی اولیه شرکت‌های بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد. برای تحقیق این موضوع، ادبیات و مبانی نظری مدیریت سود و تحقیقات راجع به مدیریت سود در فصل دوم با توجه به منابع داخلی و خارجی بررسی و ارائه گردید. سپس اطلاعات ۳۵ شرکت از مجموعه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران که در سالهای ۱۳۸۳ تا ۱۳۸۵ سهام‌شان را برای اولین بار در بورس عرضه کرده بودند، با استفاده از نمونه‌گیری حذفی برای آزمون، مورد استفاده قرار گرفت. داده‌ها گردآوری شده، و برای بدست آوردن اقلام تعهدی اختیاری، از مدل تعدیل شده جونز استفاده گردید. سپس فرضیه‌های تحقیق با استفاده از روش‌های آماری آزمون گردید. نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌ها نشان دهنده عدم تایید مدیریت سود در زمان عرضه عمومی اولیه سهام در شرکت‌های مورد آزمون و در این دوره می‌باشد. همچنین رابطه بین وجوه نقد حاصل از عملیات و اقلام تعهدی اختیاری در سال قبل و سال عرضه عمومی اولیه سهام مورد بررسی قرار گرفت و ارتباط معنی‌داری بین این دو مشاهده نشد. در مورد تأثیر مدیریت سود بر عملکرد بلندمدت این شرکت‌ها نیز بررسی انجام گرفته، نشان می‌دهد که شرکت‌های نمونه در دوره ۳۶ ماهه عملکرد ضعیفی را تجربه نمی‌کنند. در فصل آخر بعد از ارائه خلاصه نتایج، پیشنهادهایی برای تحقیقات آتی ارائه گردید.

فهرست مطالب

۱	فصل اول
۱	کلیات تحقیق
۲	۱-۱ مقدمه
۲	۲-۱ تعریف موضوع و بیان مسئله
۳	۳-۱ هدف تحقیق
۴	۴-۱ سابقه و ضرورت تحقیق
۴	۵-۱ فرضیه‌های تحقیق
۵	۶-۱ روش پژوهش
۵	۷-۱ قلمرو تحقیق
۶	۸-۱ واژه‌ها و اصطلاحات تحقیق
۸	فصل دوم
۸	ادبیات و پیشینه تحقیق
۹	۱-۲ مقدمه
۱۲	۲-۲ گزارشگری مالی
۱۴	۳-۲ مفاهیم و محتوای اطلاعاتی سود
۱۶	۴-۲ مدیریت سود
۱۹	۵-۲ انواع مدیریت سود
۲۲	۶-۲ شرایط و مشوق‌های مدیریت سود
۲۵	۱-۶-۲ برای به حداکثر رساندن سود جهت افزایش پاداش مدیریتی
۲۶	۲-۶-۲ برای به حداقل رساندن نقض قرارداد بدهی (با موسسات اعتباری و مالی)
۲۷	۳-۶-۲ برای به حداقل رساندن هزینه‌های سیاسی معین
۲۷	۴-۶-۲ به حداکثر رساندن عواید حاصل از عرضه اولیه عمومی
۲۸	۷-۲ ابزارها و تکنیک‌های مدیریت سود
۳۳	۸-۲ مدیریت سود مثبت و منفی
۳۵	۹-۲ مدیریت سود و قانون‌گذاران
۳۷	۱-۹-۲ قانون ساربینز - اکسلی
۳۸	۱-۹-۲-۱ ایجاد هیئت نظارت حسابداری شرکت‌های سهامی عام
۳۹	۲-۹-۲-۲ بازرسی موسسه‌های حسابرسی ثبت شده
۳۹	۳-۹-۲-۲ تغییر در ساختار تدوین استانداردهای حسابداری
۴۰	۴-۹-۲-۲ استقلال حسابرسان
۴۱	۵-۹-۲-۲ تضاد منافع
۴۱	۶-۹-۲-۲ سایر موارد
۴۱	۱۰-۲ مدیریت سود و حسابرسی
۴۶	۱۱-۲ پیشینه تحقیق
۴۶	۱-۱۱-۲ تحقیقات انجام شده توسط پژوهشگران خارجی
۵۸	۲-۱۱-۲ تحقیقات انجام شده در زمینه مدیریت سود در ایران

۶۲ ۱۲-۲ بررسی مدل‌های مختلف تفکیک ارقام تعهدی به اختیاری و غیر اختیاری
۶۲ ۱-۱۲-۲ مدل هیلی
۶۳ ۲-۱۲-۲ مدل دی‌آنجلو
۶۴ ۳-۱۲-۲ مدل جونز
۶۴ ۴-۱۲-۲ مدل تعدیل شده جونز
۶۵ ۵-۱۲-۲ مدل یون و میلر
۶۶ ۱۳-۲ خلاصه فصل
۶۷ فصل سوم
۶۷ روش اجرای تحقیق
۶۸ ۱-۳ مقدمه
۶۸ ۲-۳ فرضیه آماری تحقیق
۶۹ ۳-۳ الگوهای آزمون فرضیه‌ها
۶۹ ۱-۳-۳ الگوی تعیین ارقام تعهدی اختیاری
۷۲ ۲-۳-۳ روش تجزیه و تحلیل رابطه بین مدیریت سود و عملکرد بلندمدت قیمت سهام
۷۳ ۴-۳ جامعه آماری و دوره زمانی پژوهش
۷۴ ۵-۳ نمونه آماری و روش نمونه‌گیری
۷۵ ۶-۳ روش گردآوری داده‌ها
۷۵ ۷-۳ روش‌های آماری آزمون فرضیه
۷۶ فصل چهارم
۷۶ تجزیه و تحلیل اطلاعات
۷۷ ۱-۴ مقدمه
۷۷ ۲-۴ آزمون فرضیه اول
۷۷ ۱-۲-۴ آمار توصیفی فرضیه اول
۷۸ ۲-۲-۴ آمار استنباطی فرضیه اول
۸۲ ۳-۴ آزمون فرضیه دوم
۸۳ ۱-۳-۴ آمار توصیفی فرضیه دوم
۸۳ ۲-۳-۴ آمار استنباطی فرضیه دوم
۸۶ ۴-۴ آزمون فرضیه سوم
۸۷ ۱-۴-۴ آمار توصیفی فرضیه سوم
۸۷ ۲-۴-۴ آمار استنباطی فرضیه سوم
۹۱ ۵-۴ خلاصه فصل
۹۲ فصل پنجم
۹۲ خلاصه نتیجه‌گیری و پیشنهادات
۹۳ ۱-۵ مقدمه
۹۳ ۲-۵ نتیجه‌گیری (بحث، تفسیر و بررسی تطبیقی یافته‌ها)
۹۵ ۳-۵ پیشنهادهای پژوهش برای تحقیقات آتی
۹۶ ۴-۵ محدودیت‌های پژوهش
۹۷ منابع و مأخذ

۹۷ الف) منابع فارسی
۹۸ ب) منابع لاتین
۱۰۳ پیوست و ضمیمه
۱۰۳ پیوست شماره ۱: شرکت های نمونه جهت برآورد پارامترهای مدل جونز
۱۰۴ پیوست شماره ۲: شرکت های نمونه آماری جهت آزمون مدل تعدیل شده جونز
۱۰۵ پیوست شماره ۳: نمودارهای مربوط به مدل جونز و تخمین پارامترها
۱۰۷ پیوست شماره ۴: نمودار نرمال مربوط به فرضیه دوم
۱۰۸ پیوست شماره ۵: نمودارهای فرضیه سوم و عملکرد ۳۶ ماهه در برآورد پارامترهای مدل روزنبوم
۱۰۹ پیوست شماره ۶: نمودارهای فرضیه سوم و عملکرد ۳۶ ماهه و مدل تک متغیره با اقلام تعهدی اختیاری
۱۱۰ پیوست شماره ۷: نمودارهای فرضیه سوم و عملکرد ۲۴ ماهه در برآورد پارامترهای مدل روزنبوم
۱۱۱ پیوست شماره ۸: نمودارهای فرضیه سوم و عملکرد ۲۴ ماهه و مدل تک متغیره با اقلام تعهدی اختیاری
۱۱۲ پیوست شماره ۹: نمودارهای فرضیه سوم و عملکرد ۱۲ ماهه در برآورد پارامترهای مدل روزنبوم
۱۱۳ پیوست شماره ۱۰: نمودارهای فرضیه سوم و عملکرد ۱۲ ماهه و مدل تک متغیره با اقلام تعهدی اختیاری
۱۱۴ پیوست شماره ۱۱: داده های آزمون فرضیه اول
۱۲۲ پیوست شماره ۱۲: داده های آزمون فرضیه دوم
۱۲۳ پیوست شماره ۱۳: داده های آزمون فرضیه سوم
۱۵۳ چکیده انگلیسی

فهرست جداول

۲۰	جدول ۱-۲: طبقه‌بندی عمومی مدیریت سود و گستره‌ی آن
۲۳	جدول ۲-۲: مدیریت سود: شرایط و مشوق‌ها
۳۲	جدول ۳-۲: اقدامات و تکنیک‌های بالقوه مدیریت سود
۳۶	جدول ۴-۲: سیر تدوین قوانین مرتبط با تقلب
۴۵	جدول ۵-۲: موارد دیگری از اقدامات سرپوش‌گذاری و مدیریت سود توهین‌آمیز
۵۷	جدول ۶-۲: خلاصه‌ای از تحقیقات در مورد عملکرد بلندمدت سهام
۷۸	جدول ۱-۴: آمار توصیفی داده‌های مربوط به مدل جونز
۷۹	جدول ۲-۴: الف. نتایج تحلیل رگرسیون داده‌های مربوط به مدل جونز
۷۹	جدول ۳-۴: ب. نتایج تحلیل رگرسیون داده‌های مربوط به مدل جونز
۸۰	جدول ۳-۴: نتایج حاصل از آزمون K-S
۸۲	جدول ۴-۴: نتایج آزمون فرضیه اول
۸۳	جدول ۵-۴: آمار توصیفی داده‌های فرضیه دوم
۸۴	جدول ۶-۴: آزمون همبستگی سال عرضه عمومی اولیه
۸۴	جدول ۷-۴: آزمون همبستگی سال قبل عرضه عمومی اولیه
۸۴	جدول ۸-۴: آزمون رگرسیون خطی سال عرضه عمومی اولیه
۸۴	جدول ۹-۴: آزمون رگرسیون خطی سال قبل عرضه عمومی اولیه
۸۷	جدول ۱۰-۴: آمار توصیفی مربوط به عملکرد ۳۶ ماهه مدل روزنبوم
۸۷	جدول ۱۱-۴: آمار توصیفی مربوط به عملکرد ۲۴ ماهه مدل روزنبوم
۸۷	جدول ۱۲-۴: آمار توصیفی مربوط به عملکرد ۱۲ ماهه مدل روزنبوم
۸۸	جدول ۱۳-۴: نتایج تحلیل رگرسیون مربوط به عملکرد ۳۶ ماهه مدل روزنبوم
۸۸	جدول ۱۴-۴: نتایج تحلیل رگرسیون تک متغیره عملکرد ۳۶ ماهه مدل روزنبوم
۸۹	جدول ۱۵-۴: نتایج تحلیل رگرسیون عملکرد ۲۴ ماهه مدل روزنبوم
۸۹	جدول ۱۶-۴: نتایج تحلیل رگرسیون تک متغیره عملکرد ۲۴ ماهه مدل روزنبوم
۸۹	جدول ۱۷-۴: نتایج تحلیل رگرسیون عملکرد ۱۲ ماهه مدل روزنبوم
۹۰	جدول ۱۸-۴: نتایج تحلیل رگرسیون تک متغیره عملکرد ۱۲ ماهه مدل روزنبوم
۹۰	جدول ۱۹-۴: شیب خط رگرسیون تک متغیره

فهرست نمودارها

۲۲	نمودار ۱-۲: تقسیم‌بندی انواع مدیریت سود
۸۰	نمودار ۱-۴: الف. منحنی توزیع نرمال مدل جونز
۸۱	نمودار ۱-۴: ب. منحنی توزیع نرمال مدل جونز
۸۵	نمودار ۲-۴: نمودارهای رگرسیون OCF و DA برای سال عرضه عمومی اولیه
۸۶	نمودار ۳-۴: نمودارهای رگرسیون OCF و DA برای سال قبل عرضه عمومی اولیه
۹۰	نمودار ۴-۴: نمودارهای خط رگرسیون تک متغیره در دوره ۲۴ و ۳۶ ماهه
۹۱	نمودار ۵-۴: نمودار خط رگرسیون تک متغیره در دوره ۱۲ ماهه

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱ مقدمه:

حسابداری یک سیستم اطلاعاتی است و در بنگاه‌های اقتصادی به عنوان ابزاری موثر در فرایند تهیه و ارائه اطلاعات مالی، به منظور تصمیم‌گیری‌های آگاهانه‌ی استفاده‌کنندگان مورد توجه قرار دارد. قسمت عمده اطلاعاتی که در بنگاه‌های اقتصادی، جهت تصمیم‌گیری مدیران مورد نیاز است، اطلاعات حسابداری می‌باشد. و این اطلاعات در قالب گزارش‌های مالی که نشان دهنده وضعیت مالی و عملکرد مدیریت شرکت می‌باشد، ارائه می‌گردد.

استفاده‌کنندگان مهمی همچون حساب‌برسان، مسئولان سازمان بورس و اوراق بهادار، سهامداران فعلی، سرمایه‌گذاران آتی، کارمندان، موسسات اعتبار دهنده، بازرسان بورس، قانون‌گذاران، مراکز علمی و پژوهشگران، رقیبان شرکت‌های سهامی و ... در سطح درک و نیاز خودشان از گزارش‌های مالی استفاده می‌کنند. لذا یکی از اهداف مهم گزارشگری مالی، ارائه اطلاعات قابل اتکا، شفاف، قابل مقایسه، به موقع و قابل فهم برای اخذ تصمیمات بهینه توسط اشخاص ذی‌نفع می‌باشد. و یکی از مهم‌ترین صورت‌های مالی اساسی که در جهت بررسی و ارزیابی عملکرد شرکت مورد استفاده قرار می‌گیرد، صورت سود و زیان می‌باشد. این صورت با انعکاس سود و زیان دوره، قیمت سهام شرکت و میزان پاداش مدیریت و دیگر موارد مرتبط با شرکت را تحت تاثیر قرار می‌دهد. به همین جهت مدیران تلاش می‌کنند تا با فعالیت اقتصادی بیشتر یا از طریق کاربرد روش‌های گوناگون حسابداری، سود دوره مالی را افزایش دهند؛ تا وضعیت مورد نظر خود را از عملکرد بنگاه اقتصادی ارائه نمایند. در این حالت قیمت سهام شرکت بالا رفته و وضعیت ارزیابی شرکت نیز بهبود می‌یابد و مدیران هم از پاداش خوبی برخوردار خواهند بود. گاهی اوقات تلاش برای افزایش سود ممکن است از طریق دستکاری سود یا گزارشگری مالی جانبدارانه اتفاق بیافتد.

یکی از نقاطی که ممکن است انگیزه برای گزارشگری مالی جانبدارانه و سوء مدیریت جهت افزایش سود ایجاد کند، هنگام عرضه اولیه سهام شرکت برای وارد شدن به بورس می‌باشد. تا بدین وسیله سهام شرکت با قیمت بالایی به فروش برسد.

۱-۲ تعریف موضوع و بیان مسئله:

اصول پذیرفته شده حسابداری، دست مدیران را در حد مشخص و معینی در مورد کاربرد روشهای متنوع حسابداری باز گذاشته است. هنگامی که مدیران می‌توانند رویه‌های حسابداری مورد استفاده در بنگاه‌های اقتصادی خود را از بین تعداد زیادی از روشهای اختیاری انتخاب کنند به احتمال زیاد باید

انتظار داشته باشیم که مدیران در ارتباط با شناسایی رویدادهای مختلف، روشهایی را انتخاب کنند که در جهت حداکثر سازی سود و منافع شخصی و تثبیت موقعیت شغلی آنها باشد. همچنین روش تعهدی حسابداری این امکان را به مدیران می‌دهد که با دستکاری نتایج و زمانبندی معاملات و دستکاری گزارش‌ها، درآمدهای تعهدی را بیشتر از واقع و هزینه‌های تعهدی را کمتر از واقع نشان دهند و بنابراین سود شرکت را افزایش دهند. در مورد عرضه اولیه عمومی سهام، این امکان وجود دارد؛ که بدلیل انگیزه قوی افزایش دادن قیمت سهام، مدیران اقلام تعهدی را قبل از عرضه سهام افزایش داده و سود را بالا ببرند. در ضمن این افزایش چون از طریق اقلام و درآمدهای تعهدی می‌باشد و نه درآمدهای نقدی، باعث نمی‌شود که وجوه نقد بیشتری عاید شرکت شود و بایستی رابطه معکوسی را بین وجوه نقد حاصل از عملیات عادی شرکت و اقلام تعهدی در دوره دستکاری سود شاهد باشیم. و احتمال دارد این افزایش کاذب اقلام تعهدی، باعث شود در سال‌های آتی برای جبران، کمتر از واقع باشند و عملکرد پایینی از این گونه شرکت‌ها ثبت شود. در اینجا سه نکته مطرح است که اگر شرکتی بخواهد در موقع عرضه اولیه سهامش، سود را دستکاری و مدیریت نکند؛ پس باید شاهد بیشتر بودن اقلام تعهدی و رابطه منفی بین این اقلام با وجوه نقد عملیاتی در سال عرضه سهام و عملکرد ضعیف در سال‌های آتی باشیم.

برای تحقیق در این مورد سوالاتی مطرح می‌شود که با آزمون فرضیه‌های مربوط به این سوال‌ها می‌توان نتیجه گرفت که آیا شرکت‌هایی که سهام‌شان را برای اولین بار در بورس عرضه می‌نمایند، عملکرد و سود را مدیریت کرده‌اند یا نه.

سوالهای تحقیق:

۱. آیا اقلام تعهدی جاری اختیاری در سال عرضه اولیه عمومی بیشتر از سالهای بعد سبب افزایش سود می‌شود؟
۲. آیا بین اقلام تعهدی اختیاری و وجوه نقد حاصل از عملیات در سال عرضه اولیه عمومی رابطه معکوس وجود دارد؟
۳. آیا مدیریت سود باعث تضعیف عملکرد شرکت در بلندمدت می‌شود؟

۱-۳ هدف تحقیق:

هدف از این تحقیق مطالعه و پژوهش درباره کیفیت و مدیریت سود شرکت‌هایی است که برای اولین بار در بورس پذیرفته می‌شوند. با توجه به اینکه مدیران با استفاده از اقلام تعهدی اختیاری، دست به

مدیریت سود می‌زنند و انگیزه‌های آنان برای حداکثر کردن منفعت حاصل از عرضه اولیه عمومی سهام در بورس، احتمال دارد برای افزایش سود این شرکت‌ها، مدیران در سال قبل و سال عرضه سهام اقلام تعهدی را بالا ببرند. بنابراین با آزمون اینکه اقلام تعهدی اختیاری در سال قبل و سال عرضه نسبت به سال‌های دیگر بالا هستند. می‌توان نتیجه گرفت؛ که مدیریت سود در این شرکت‌ها انجام شده است. از آنجا که وجوه نقد حاصل از عملیات، کم‌تر می‌تواند مورد دستکاری و اعمال نظر مدیریت قرار گیرد، بنابراین انتظار می‌رود که شرکت‌های با عملکرد ضعیف تجاری که وجوه نقد حاصل از عملیات کمی گزارش کرده‌اند. و در حال تبدیل به سهامی عام هستند. به منظور گمراهی بازار و افزایش قیمت سهام، سود گزارش شده خود را از طریق افزایش اقلام تعهدی اختیاری، افزایش دهند. به عبارت دیگر انتظار می‌رود شرکت‌های در حال عرضه عمومی اولیه سهام که مدیریت سود انجام می‌دهند، بین وجوه نقد حاصل از عملیات و اقلام تعهدی اختیاری آنها رابطه معکوسی وجود داشته باشد. با توجه به این موضوع که مدیران شرکت‌هایی که مدیریت سود انجام داده‌اند، مجبورند که اقلام تعهدی را در دوره‌های بعد برگردانند. احتمال کاهش سود در این شرکت‌ها در دوره‌های بعد افزایش می‌یابد. بنابراین انتظار می‌رود؛ که شرکت‌هایی که به مدیریت سود می‌پردازند، در دوره‌های آتی عملکرد ضعیف را تجربه نمایند.

۴-۱ سابقه و ضرورت تحقیق:

در اواخر قرن بیستم و اوایل قرن بیست و یکم، در کشورهای غربی، بررسی‌های مرتبط با مدیریت سود و کیفیت سود، بخش مهمی از تحقیقات را در حوزه‌های حسابداری بر خود اختصاص داده است، اما در ایران پژوهش‌های کمی در این مورد صورت گرفته است. مخصوصاً در مورد شرکت‌هایی که برای اولین بار سهامشان در بورس عرضه می‌گردد. لذا ضرورت اصلی انتخاب موضوع این تحقیق، یعنی «کیفیت سود در عرضه عمومی اولیه سهام» عدم وجود تحقیقات قابل ملاحظه در این حوزه مهم و اهمیت حوزه وسیع مدیریت سود می‌باشد؛ که در صورت انجام تحقیقات، همچنان اهمیت آن به حدی است که بایستی محققان در مقاطع زمانی و نقاط مختلف به بررسی آن پردازند.

۵-۱ فرضیه‌های تحقیق:

۱. اقلام تعهدی جاری اختیاری در سال قبل عرضه اولیه عمومی و در سال عرضه اولیه عمومی بیشتر از سال‌های بعد سبب افزایش سود می‌شوند.

۲. بین ارقام تعهدی اختیاری و وجوه نقد حاصل از عملیات در سال قبل از عرضه اولیه عمومی و در سال عرضه اولیه عمومی رابطه معکوس وجود دارد.
۳. شرکت های عرضه اولیه عمومی که در آن مدیران به مدیریت سود می پردازند، عملکرد ضعیفی را در بلندمدت دارند.

۱-۶ روش پژوهش:

این پژوهش، تحقیقی شبه تجربی و پس رویدادی، و از نوع همبستگی در حوزه ی تحقیقات انسانی حسابداری و مبتنی بر اطلاعات واقعی است. از روشهای آمار توصیفی و استنباطی استفاده می شود. آمار توصیفی شامل نمودار، میانگین و انحراف معیار است و آمار استنباطی شامل آزمون t ، آزمون F ، و روش رگرسیون و روش همبستگی و الگوی OLS استفاده می شود. در این تحقیق برای کشف مدیریت سود از مدل تعدیل شده جونز استفاده می شود.

بعلت گستردگی حجم جامعه آماری و وجود برخی ناهماهنگی ها میان اعضا جامعه، شرایطی برای انتخاب نمونه آماری قرار داده می شود و از این رو نمونه آماری به روش حذف سیستماتیک انتخاب می شود.

جهت تجزیه و تحلیل داده های پژوهش، از روشهای آمار توصیفی و استنباطی استفاده می شود. همچنین به منظور تجزیه و تحلیل داده ها و انجام آزمون های آماری فوق از نرم افزارهای Excel و SPSS استفاده خواهد شد.

۱-۷ قلمرو تحقیق:

شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، جامعه آماری تحقیق حاضر را تشکیل می دهند. و بمنظور برآورد پارامترهای مدل جونز از داده های مربوط به سالهای ۱۳۷۶ الی ۱۳۸۶ (دوره رویداد) و برای آزمون مدل تعدیل شده جونز از داده های مربوط به شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سالهای ۱۳۸۳، ۱۳۸۴، ۱۳۸۵ (دوره برآورد یا آزمون) استفاده می شود. در این تحقیق از روش نمونه گیری حذفی با اعمال شرایط زیر استفاده می شود:

۱. شرکت باید قبل از سال ۱۳۷۶ در بورس پذیرفته شده باشد.
۲. پایان سال مالی شرکت باید پایان اسفند هر سال بوده و شرکت نباید در فاصله سالهای ۱۳۷۶ تا ۱۳۸۶، تغییر سال مالی داده باشد.

۳. شرکت نباید در طول سالهای ۱۳۷۶ تا ۱۳۸۶، دچار وقفه معاملاتی به مدت سه ماه متوالی شده باشد.
۴. امکان دسترسی به صورتهای مالی شرکت (شامل یادداشت های همراه) وجود داشته باشد.
۵. شرکتهای سرمایه‌گذاری و واسطه‌گری و مالی به علت ماهیت فعالیت کاملاً متفاوت و ترکیب خاص درآمدها و هزینه‌ها، برای اهداف این تحقیق مناسب نبوده و از نمونه مورد نظر حذف شده‌اند.

۸-۱ واژه‌ها و اصطلاحات تحقیق:

- * عرضه عمومی اولیه سهام (IPO)^۱: فرایندی که طی آن، شرکت‌ها برای اولین بار مبادرت به عرضه عمومی سهام خود در بورس اوراق بهادار می‌نمایند.
- * اقلام تعهدی اختیاری^۲: آن گروه از اقلام تعهدی، اختیاری است که مدیریت بنگاه اقتصادی می‌تواند آنها را در کوتاه مدت کنترل کند. مانند برآورد عمر مفید دارائیه‌ها، برآورد ارزش اسقاط، تعیین اندوخته و ذخایر و ...
- * اقلام تعهدی غیر اختیاری^۳: اقلامی هستند که توسط مدیریت بنگاه اقتصادی، به طور مؤثر قابل کنترل نیستند. مانند مواردی که استانداردها بطور صریح مشخص نموده‌اند.
- * مدیریت سود^۴: مدیریت سود دستکاری فعالی برای هدف ایجاد تصور تغییر یافته از عملکرد شرکت در نتایج حسابداری می‌باشد (مالفورد و چامسکی، ۱۹۹۶، ۳۶۰).
- * حسابداری ساختگی: حسابداری ساختگی عبارت است از هر فعالیتی که در حیطه‌ی مسئولیت مدیریت اتفاق می‌افتد و بر سود گزارش شده تاثیر می‌گذارد و منافع اقتصادی مثبتی برای سازمان کسب نمی‌کند و در حقیقت در بلندمدت زیان بخش است (مرچنت و روکنس، ۱۹۹۴، ۷۹).
- * هموارسازی سود: حالتی از مدیریت سود به قصد برطرف کردن پستی و بلندی‌های سود در دوره‌های مالی مختلف و رسیدن به یک حالت نرمال سود. در این روش، در سالهایی که سود دوره مالی زیاد است آن را ذخیره می‌کنند و در سالهای بد از این ذخیره استفاده می‌شود.

^۱ - Initial Public Offering (IPO)

^۲ - Discretionary Accruals

^۳ - Non discretionary Accruals

^۴ - Earnings Management

^۵ - Merchant, K.A. & Rockness, J.

- * حسابداری متقالبانه: تنظیم صورتهای مالی بطور غیرواقع، از طریق حذف و یا افشای بعضی اعداد و ارقام، به منظور گمراه کردن استفاده کنندگان از صورتهای مالی، که تقلب از طریق یک جریان اداری، حقوقی و یا جنایی توصیف شده است.
- * ذخایر ظرف شیرینی^۶: حسابداران با استفاده از مزایای حسابداری تعهدی اقلام هزینه و زیانهای بالقوه آتی را در دوره جاری شناسایی و به عنوان بدهی در ترازنامه منعکس می نمایند. و در دوره هایی که سودآوری پایین است از این حساب استفاده می کنند بدین گونه در دوره های رونق سود را کاهش و در دوره های رکود از کاهش سود جلوگیری می کنند. بدین ترتیب مدیران با این شیوه از سودهای آتی حفاظت می کنند.
- * فرضیه بازار کارا: فرضیه بازار کارا بیان می کند که سرمایه گذاران نمی توانند بطور اصولی توسط صلاحیتهای حسابداری در قیمت گذاری سهامی که قبلا تمامی اطلاعات در دسترس بوده است، گمراه شوند (فاما، ۱۹۷۰).

^۶ - cookie-jar reserves

فصل دوم

ادبیات و پیشینه تحقیق

۲-۱ مقدمه

شرکت‌هایی از قبیل انرون^۷، ورلدکام^۸، آدلفی^۹، سیسکو^{۱۰}، لیوسنت^{۱۱}، گلوبال کراسینگ^{۱۲}، سان بیم^{۱۳}، تیکو^{۱۴}، زیراکس^{۱۵} و ... حوادث انرون و ورلدکام در امریکا و پارمالات در ایتالیا بار دیگر نشان داد که عرصه‌ی استفاده‌های مالی بسیار گسترده‌تر از آن است که حسابداران می‌اندیشند. دامنه‌ی تقلبات و سوء استفاده تا بدان‌جا رسیده است که موضوع تجدیدنظر در مبانی گزارشگری در دستور کار AICPA، ICAEW، IFAC و دیگر مجامع بین‌المللی حسابداری قرار گرفته است. واقعیت آن است که از زمانی که بورس‌های اوراق بهادار به عنوان مجرای اصلی بازار سرمایه شناخته شد و مورد استقبال شهروندان کشورهای مختلف قرار گرفت، نوسان‌ها و افت خیزهای بازار سرمایه بعضی اوقات چندان براساس روال منطقی نبوده است. (حساس یگانه، ۱۳۸۸، ۳۶)

استفاده‌کنندگان از صورتهای مالی، سرمایه‌گذاران و اعتباردهندگان در سالهای اخیر خود را در حصار از خبرها و آگهی‌های مربوط به انجام موارد خلاف قاعده در حسابداری درگیر می‌بینند. این بی‌نظمی‌ها و موارد خلاف عرف حسابداری، عنوان‌های متعددی به خود گرفته است. مانند حسابداری متهورانه یا تجاوزکارانه، مدیریت سود، هموارسازی سود، حسابداری ساختگی و حسابداری متقلبانه یا فریب‌آمیز. هر چند اندازه و میزان انحراف از اصول و عرف حسابداری در رابطه با هر یک از عنوان‌های بالا متفاوت است. اما همه موارد فوق در ارتباط با صورتهای مالی که به عنوان یکی از مهم‌ترین منابع تصمیم‌گیری افراد ذی‌نفع مطرح می‌باشد. اثر مشابه دارند و آن چیزی جز ارائه‌ی اطلاعات مبهم، و گمراه کننده نیست. بسیاری از موارد مربوط به انجام امور خلاف قاعده و عرف حسابداری، دیر کشف و آشکار می‌شوند. بعد از وقوع حوادث تلخ مالی و زمانی که ارزش سهام شرکت‌ها به شدت کاهش یافت. تازه افراد ذینفع متوجه می‌شوند، مدت‌هاست که مدیران، اطلاعات گمراه کننده در اختیار آنان قرار داده است.

از زمانی که تجارت آغاز شده است همراه با آن تقلب و دستکاری نیز شروع شده است. حال چند نمونه از عملکردهای خلاف مدیران و همدستان آنان و عواقب آنها را ذکر می‌کنیم:

^۷ - Enron
^۸ - Worldcom
^۹ - Adelphi
^{۱۰} - Cisco
^{۱۱} - Lucent
^{۱۲} - Global Crossing
^{۱۳} - Sun Beam
^{۱۴} - Tyco
^{۱۵} - Xerox

الف) سال ۱۹۳۸، رسوایی حسابداری مربوط به شرکت مک‌کسون- رایبیز اتفاق افتاد، این رسوایی شاید به مراتب گسترده‌تر از رسوایی‌هایی بود که در مورد شرکت‌های انرون و ورلدکام سال‌ها بعد به وقوع پیوست. سال ۱۹۲۴ فیلیپ موزیکا، اخراجی از دبیرستان با مدرک تقلبی و سوابق حبس، خودش را به عنوان اف-دونالد کاستر و دارای مدرک پزشکی، دکتر کاستر معرفی کرد. دکتر کاستر کنترل مک‌کسون- رایبیز را در دست گرفت و مبادرت به انجام تقلب بزرگی در متورم کردن قیمت سهام نمود. مک‌کسون- رایبیز دارایی‌ها و درآمدها را از طریق گزارش ۱۹ میلیون دلار موجودی کالای غیرواقعی و درآمدهای ساختگی، متورم ساخت. کاستر، حسابرسان مک‌کسون- رایبیز و عموم سرمایه‌گذاران را با ایجاد این باور در آنان که شرکت موجودی دارویی زیادی دارد؛ که ارزش آن چندین میلیون دلار است، آنها را گول زد. کاستر درخواست‌های خرید تلفنی، صورت‌حساب‌های فروش و سایر مدارک را ایجاد کرد. همه آنچه که حسابرسان مک‌کسون به عنوان شواهد موجودی‌های فرضی مورد بررسی قرار داده بودند. تقلب موفق بود زیرا استانداردهای حسابرسی آن زمان به حسابرسان اجازه می‌داد تا خود را به واریسی مدارک و گفتگو با مدیریت محدود کنند. در آن زمان حسابرسان الزامی نداشتند به طور عینی موجودی‌ها را مشاهده و اثبات کنند. در طول جلسه فوق‌العاده هیات مدیره، بعد از این که تقلب روشن شد، کاستر به سرعت فراخوانده شد، ولی مشخص شد که کاستر خودکشی کرده است. (میشل روماس^{۱۶}، ۲۰۰۲)

ب) ورشکستگی شرکت انرون، اولین شکست بزرگ مالی در قرن اخیر به شمار می‌رود. شرکت انرون در ژوئیه ۱۹۸۵ از ادغام دو شرکت گاز طبیعی هستون^{۱۷} و شرکت اینتر نورث^{۱۸} به وجود آمد. در سال ۱۹۸۹ این شرکت فعالیت خود را در زمینه فروش گاز طبیعی شروع کرد. تنها پس از اندک زمانی این شرکت به بزرگترین تاجر گاز در امریکای شمالی و انگلستان تبدیل شد. در ۳۱ اکتبر ۲۰۰۱ انرون اعلام کرد؛ که کمیسیون بورس و اوراق بهادار امریکا (SEC)^{۱۹} در مورد تضاد منافع احتمالی مربوط به روابط این شرکت با شرکتهای اقماری، تحقیقات رسمی خود را شروع کرده است. در ۸ نوامبر ۲۰۰۱ انرون اصلاح صورتهای مالی ۵ سال گذشته خود برای کاهش ۵۸۶ میلیون دلار سود را به کمیسیون اعلام کرد و ۲/۵ میلیارد دلار دیگر به مجموعه بدهیهای خود افزود. در این مقطع زمانی مدیران انرون سعی کردند برای فرار از کاهش رتبه

^{۱۶} - Micheal Ramos

^{۱۷} - Houston Natural Gas

^{۱۸} - Inter North

^{۱۹} - Securities and Exchange Commission (SEC)